

PETÄJÄVEDEN KUNNAN LASTEN JA NUORTEN HYVINVOINTIOHJELMA

Strategiakortti hyvinvoinnin työvälineenä

Anne Kovanen ja Tiina Lehtomäki

Opinnäytetyö, kevät 2010

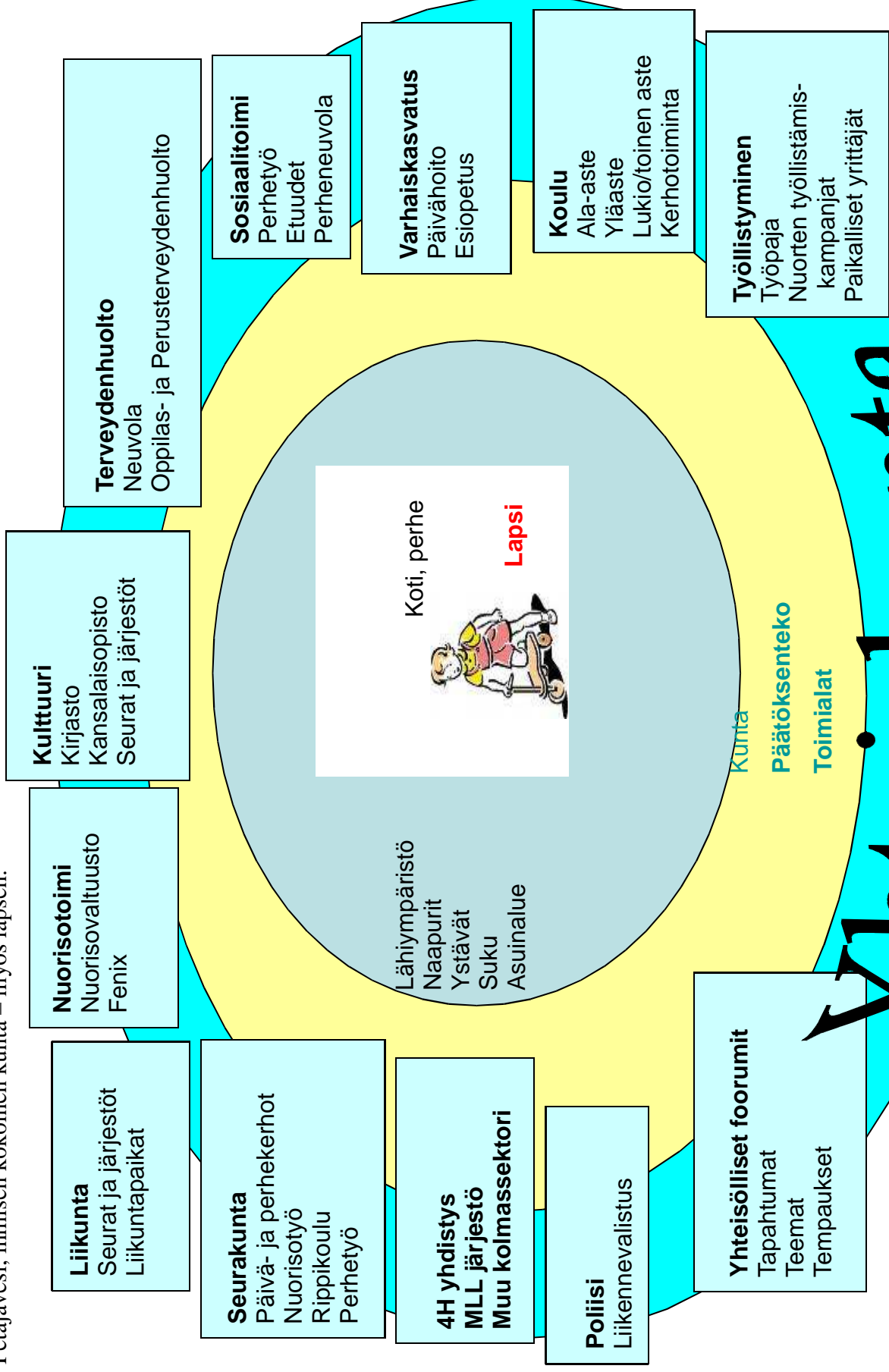
Diakonia-ammattikorkeakoulu, Diak itä

Pieksämäki

Sosiaalialan koulutusohjelma

Sosionomi (AMK)

Petäjavesi, ihmisen kokoinen kunta – myös lapsen.

Yhteiskunta

TIIVISTELMÄ

Kovanen, Anne & Lehtomäki, Tiina. PETÄJÄVEDEN KUNNAN LASTEN JA NUORTEN HYVINVOINTIOHJELMA. Strategiakortti hyvinvoinnin työvälineenä. Pieksämäki, kevät 2010, sivuja 33 ja kolme liitettä.

Diakonia-ammattikorkeakoulu, Diak Itä Pieksämäki. Sosiaalialan koulutusohjelma, sosionomi (AMK).

Keski-Suomessa tartuttiin rohkeasti vuonna 2008 lapsi- ja nuorisopoliittisiin ohjelmiin. Maakunnallisen ohjelman yhteistyökumppaneiksi valikoituivat ne kunnat, joilla oli meneillään oma lapsi- nuoriso tai lapsi- ja perhepoliittinen prosessi. Ohjelman tavoitteena on tarjota lapsille ja nuorille läsnäoloa ja toimintaa, turvata lasten ja nuorten kasvurauhaa läsnä ollen ja toimien.

Petäjaveden koulutuslautakunnan kokouksessa syksyllä 2008 on pohdittu lasten ja nuorten hyvinvointia kunnassa. Kokouksessa keskusteltiin Petäjaveden lasten ja nuorten tilanteesta ja todettiin palveluiden ja toimijoiden työnkuvien vaativan päivytystä sekä kehittämistarpeiden pohtimista laajalla näkökulmalla. Petäjaveden kunnan kanssa tehtävällä yhteistyöllä ja tuella opinnäytetyön aiheeksi tuli Petäjaveden kunnan lasten ja nuorten hyvinvointiohjelma. Käytännön työkaluksi olemme tehneet lasten ja nuorten hyvinvoinnin strategiakortin. Sen painopistealueiksi nousivat seuraavat osa-alueet; yhteisöllisyys, moniammatillinen yhteistyö, tiedotus sekä tiedonkulku, ongelmien varhainen tunnistaminen sekä perheiden tukeminen ja lasten sekä nuorten kuuleminen.

Opinnäytetyöntekijöiden ja suunnitteluryhmän muiden jäsenten tavoite on ollut luoda Petäjaveden kunnan lasten ja nuorten hyvinvointiohjelma. Strategiakortti työvälineeksi ja toimiva malli, jota voidaan käyttää muissa pienissä ja keskisuurissa kunnissa.

Avainsanat: kehittämishanke, lapsi, nuori, hyvinvointi, hyvinvointiohjelma, strategiakortti.

ABSTRACT

Kovanen, Anne and Lehtomäki, Tiina

PETÄJÄVESI MUNICIPALITY CHILDREN AND YOUTH WELFARE PROGRAM.

33 p. 3 appendices. Language: Finnish. Pieksämäki, Spring 2010

Diakonia University of Applied Sciences. Degree programme in Social Services

Central Finland, boldly grabbed the child and youth policy programs in 2008. Provincial program was selected to collaborate with the municipalities which already had child or a child-youth-and family-policy process going on. The program aims to provide children and young people presence and activity, ensure children and young people's growth in the presence.

The idea was born in the conclusion of Petäjävesi schoolboard meeting in the autumn of 2008. Petäjävesi discussed at the meeting the situation of children and young people, and it was found that service and operators needed to be updated, job profiles and development needs should be considered widely. With the cooperation and the support of Petäjävesi municipality the thesis topic became Petäjävesi local children and young people's welfare program. The practical tool we developed children and young people's well-being is a strategycard. Its priorities are the following areas; community, multi-professional co-operation, information and communication, early identification of problems as well as support for families, children and young people's consultation.

Another goal of the authors of the thesis and other design team members was to create a model that could be used also for other small and medium-sized municipalities throughout the country.

Keywords: child, adolescent, health, welfare program, the strategycard.children and young people's welfare program.

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	
2 KESKI-SUOMEN LASTEN JA NUORTEN MAAKUNNALLINEN HYVINVOINTIOHJELMA.....	7
2.1 Ohjelman taustaa.....	7
2.2 Ohjelman periaatteita.....	7
2.3 Yleisiä asioita lasten ja nuorten hyvinvoinnista Keski-Suomessa.....	8
3 HYVINVOINNIN MÄÄRITTELYÄ.....	10
3.1 Hyvinvoinnin määrittelyä.....	10
3.2 Hyvinvointipalvelu.....	11
3.3 Hyvinvointiohjelman estävät ja edistävät tekijät	11
4 PETÄJÄVEDEN KUNTA JA SEN STRATEGIAN VALTATIET.....	13
4.1 Kunnan ja sen strategian esittely.....	13
4.2 Highway Card Strategy.....	14
4.3 Strategiakortti.....	14
5 PETÄJÄVEDEN KUNNAN LASTEN JA NUORTEN HYVINVOINTIOHJELMA.....	15
5.1 Ohjelman taustaa.....	16
5.2 Petäjävesi 2015 kuntastrategia osana lasten ja nuorten hyvinvointiohjelmaa.....	16
5.3 Ohjelman tavoitteet ja toteutus.....	17
5.3.1 Yhteisöllisyys.....	18
5.3.2 Moniammatillinen yhteistyö.....	19
5.3.3 Tiedotus ja tiedonkulku.....	21
5.3.4 Ongelmien varhainen tunnistaminen ja perheiden tukeminen.....	21
5.3.5 Lasten ja nuorten kuuleminen.....	22
5.3.6 Ohjelman seuranta ja arviointi.....	23
6 SUUNNITTELURYHMÄN NÄKEMYS LASTEN JA NUORTEN HYVINVOINNISTA PETÄJÄVEDELLÄ.....	24
6.1 Kehittämisaalueet ja haasteet	24
6.2 Opinnäytetyön prosessin arviointi	25
7 POHDINTA.....	27

LÄHTEET.....	29
LIITE 1.....	31
LIITE 2.....	32
LIITE 3.....	33

1 JOHDANTO

Petäjaveden kunnan koulutuslautakunnan kokouksessa syksyllä 2008 on pohdittu lasten ja nuorten hyvinvointia kunnassa. Kokouksessa käydyissä keskusteluissa nousi esiin tämän opinnäytetyön aihe. Todettiin, että Petäjaveden kunnan lasten ja nuorten hyvinvointipalvelut tarvitsevat päivitystä. Työntekijöiden työnkuvat eivät vastanneet tämän päivän tarvetta. Strategiatyöhön liittyen teemme aiheesta opinnäytetyön. Käytännön työkaluksi toteutamme lasten ja nuorten hyvinvoinnin strategiakortin Petäjaveden kuntaan. Prosessin aikana olemme osa suunnitteluryhmää, joka selvittää arvonsa, tavoitteensa ja toimenpiteensä lasten ja nuorten hyvinvoinnin tukemiseksi.

Lasten- ja nuorten hyvinvointiin on paneuduttu Petäjävedellä laajasti moniammatillisella ja asiantuntevalla yhteistyöllä. Tavoitteena on luoda Petäjaveden kunnan lasten ja nuorten hyvinvointiohjelma, strategiakortti sen työvälineeksi ja toimiva malli, jota voidaan käyttää pienissä ja keskisuurissa kunnissa.

Suunnitteluryhmän työskentelyn tulokset jakautuivat viiteen pääperiaatteeseen, jotta Petäjaveden lapset ja nuoret voivat hyvin jatkossakin. Näitä periaatteita ovat moniammatillinen yhteistyö, tiedotus ja tiedonkulku, ongelmien varhainen tunnistaminen ja perheiden tukeminen sekä lasten ja nuorten kuuleminen. Suunnitteluryhmän tekemässä jatkosuunnitelmassa ohjelman toteutumisen varmistamiseksi on nimetty vastuuhenkilöitä, jotka huolehtivat ohjelman toimeenpanosta aikatauluineen, tiedotuksesta, seurannasta ja arvioinnista.

2 KESKI-SUOMEN MAAKUNNALLINEN LASTEN JA NUORTEN HYVINVOINTIOHJELMA

2.1 Ohjelman taustaa

Keski-Suomessa tartuttiin vuonna 2008 rohkeasti lapsi- ja nuorisopoliittisiin asioihin. Muutosvaihe oli ohjelmatyölle haaste, mutta asioista keskusteleminen on helpottanut yhteistyötä. Laaja toimijarintama maakunnallisia lasten ja nuorten kanssa työskenteleviä ja alan opetuksesta vastaavia asiantuntijoita sekä järjestöjä, loi hyvän pohjan monitahoiselle työlle, mutta myös suuren haasteen yhteisen näkemyksen saavuttamiselle. Maakunnallisen ohjelman työstämisen yhteistyökumppaneiksi valikoituivat etenkin ne kunnat, joilla oli meneillään oma lapsi- ja nuoriso tai lapsi- ja perhepoliittinen prosessi. Myös lapset, nuoret ja aikuiset ovat antaneet kiitettävästi tukea ohjelma työlle.

2.2 Ohjelman periaatteita

Keski-Suomen aikuiset sitoutuivat yhdessä huolehtimaan lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnista. Ennaltaehkäisevän toiminnan tulee saada vähitellen vahvemmin jalansijaa korjaavien toimenpiteiden ohessa. (Lasten ja nuorten Keski-Suomi Maakunnallinen hyvinvointi 2008.)

Ohjelman tavoitteena on tarjota lapsille ja nuorille läsnäoloa ja toimintaa, turvata lasten ja nuorten kasvurauhaa läsnä ollen ja toimien. Vastuu jakautuu vanhempien, sukulaisten, lähiaikuisten, ammattikasvattajien, kuntien, seurakuntien, järjestöjen, oppilaitosten ja yrittäjien kesken. (Lasten ja nuorten Keski-Suomi Maakunnallinen hyvinvointi 2008.)

Ohjelmassa kehitetään kuulemisjärjestelmiä, joilla saadaan tietoa lasten ja nuorten toiveista sekä tarpeista. Arviointimenetelmiä kehittämällä voidaan seurata miten kunnat vastaavat lasten, nuorten ja perheiden tarpeisiin. Apua arjen haasteisiin on tarjottava lähestymällä asioita asianosaisten näkökulmasta käsin. (Lasten ja nuorten Keski-Suomi Maakunnallinen hyvinvointi 2008.)

Lasten ja nuorten parissa toimivat ammattilaiset puhuvat yleisesti kolmesta kovasta P:stä. Siinä näkyy myös Keski-Suomen kasvatuksellinen tahtotila: Protection = suojelu, Participation = osallisuus, Provision = osuus yhteiskunnallisista voimavaroista. (Lasten ja nuorten Keski-Suomi Maakunnallinen hyvinvointi 2008.)

2.3 Yleisiä asioita lasten ja nuorten hyvinvoinnista Keski-Suomessa

Sosiaali- ja terveysalan indikaattoripankin SOTKANetin mukaan vuonna 2007 lapsiperheiden osuus oli Keski-Suomen väestöstä 40 %. Yksinhuoltajaperheitä kaikista perheistä oli 18,6%. Koko maan vastaava luku on 19,9%, eli tässä olemme alle maan keskitason. Keski-Suomessa oli 0-6 vuotiaita lapsia vuonna 2007 7,7 % ja 7-15 vuotiaita 10,4 % kaikista asukkaista. Jatkossa lasten ja lapsiperheiden määrä suhteessa koko väestöön tulee vähenemään. Ikääntyvien ja yksinasuvien osuus tulee kasvamaan Keski-Suomessa, suuntaus on sama koko Suomessa ja myös koko Euroopassa. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, tilasto ja indikaattoripankki 2007.)

Suurin osa Keski-Suomen maakunnan lapsista ja nuorista voi hyvin. Aikuisilta saatu huolenpito on riittävää ja perusedellytykset elämälle ovat kunnossa. Hyvinvoinnin haasteita on toki runsaasti. On lapsia ja nuoria joiden perushoivassa on puutteita. Taustalla on yleensä vanhempien oman elämän vaikeudet esim. mielenterveysongelmat, päihderiippuvuus tai työttömyys. Osalta vanhemmista puuttuu kyky antaa lapsiensa arjelle säännöllinen rytmi, turvalliset rajat, vastuullisen aikuisen malli sekä tasapainoinen kiintymyssuhde lapseen. (Lasten ja nuorten Keski-Suomi Maakunnallinen hyvinvointi 2008.)

Nykyisin tuki perheille voi viivästyä Keski-Suomessa ja alueelliset erot ovat suuria. Ongelmien esiintyessä tarpeelliset tukipalvelut eivät ehkä aina ole helposti saatavilla. Niiden tarjoama tuki ei ole riittävä tai palvelujen piiriin pääsy tapahtuu liian myöhään. Myös palvelutarjonnan alueelliset erot ovat suuria. (Lasten ja nuorten Keski-Suomi Maakunnallinen hyvinvointi 2008.)

3 HYVINVOINNIN MÄÄRITTELYÄ

3.1 Hyvinvoinnin määrittely

Hyvinvointi ei mahdu yhteen määritelmään tai mittariin. Hyvinvointi koostuu monista tekijöistä, joihin kuuluu sekä objektiivisesti mitattavia tekijöitä että subjektiivisia arvostuksia ja tuntemuksia. Subjektiivisen hyvinvoinnin osatekijöiksi luetaan sosiaaliset suhteet, itsensä toteuttaminen ja onnellisuus. Objektiivisiksi hyvinvoinnin osatekijöiksi luetaan yleensä terveys, elinolosuhteet ja toimeentulo. Hyvinvoinnin objektiiviset ja subjektiiviset osatekijät vahvistavat yleensä toinen toistaan. Hyvä terveys ja elinolot sekä turvattu toimeentulo heijastuvat usein subjektiivisena hyvinvointina. Lisäksi tietty perustarpeet tyydyttävä minimielintaso on välttämätön ehto subjektiiviselle hyvinvoinnille. Mutta hyväkään terveys, korkea elintaso ja turvattu toimeentulo eivät välttämättä takaa subjektiivista hyvinvointia. Vastaavasti ihminen voi elää onnellisena niukoissakin olosuhteissa ja taloudellisessa epävarmuudessa, mikäli hän saa elämänsisältönsä muista kuin materiaalisista tekijöistä. (Moisio, Karvonen, Simpura & Heikkilä 2008, 14-16.)

Lasten ja nuorten hyvinvointi koostuu eri asioiden tasapainosta. Se suuntautuu tulevaisuuteen ja on kiinteästi yhteydessä perheen hyvinvointiin. Keskeistä on perusturvallisuus, kuuluminen sosiaaliseen yhteisöön, sekä fyysisten perustarpeiden tyydyttyminen. Hyvinvointia mahdollistavat ja tukevat kunnan ja yhteiskunnan tarjoamat palvelut. (Teppola, 2007.)

Akateemikko Erik Allardt (2000,11) on kuvannut hyvinvointia having, loving ja being ulottuvuuksin. Ihmisten hyvinvoinnille on tärkeää, että siihen kuuluu aineellisen elintason (having) lisäksi inhimillistä yhteisöllisyyttä (loving) ja omaa identiteettiä (being). Lisäksi ihminen tarvitsee rakkautta ja ihmissuhteita ja

hänen tulee hyväksyä oma sosiaalinen taustansa ja identiteettinsä. Hyvään elämänlaatuun kuuluvat ravinto, puhtaus, koti, koulutus ja terveydenhuolto.

3.2 Hyvinvointipalvelut

Puhuttaessa hyvinvointipalveluista tarkoitetaan yleensä julkisen sektorin tarjoamia peruspalveluja. Kuntien tarjoamiksi peruspalveluiksi luetaan sivistys- ja sosiaalitoimi sekä terveystalvelut. Palvelujen kehittämisessä pyritään asiakaslähtöisyyteen jolla parannetaan laatua ja tehokkuutta. Tällöin siirrytään asiakaslähtöiseen palvelujen tarjontaan ja organisointiin. Tulevaisuuden hyvinvointimaailmassa yhdistyy julkisen, yksityisten ja kolmannen sektorin voimavarat keskenään. Käytännössä se on verkostoitumista, kuntayhteistyötä, päällekkäisyyksien karsimista sekä uuden teknologian laaja-alaista hyödyntämistä. (Brunila, Jokinen, Kerola, Mäkitalo & Putkonen 2003, 16 - 21)

3.3 Hyvinvointiohjelman estäviä ja edistäviä tekijöitä

Terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen on kunnissa yhteisvastuullista toimintaa. Jokaisen hallinnonalan tehtävät sisältävät ratkaisuja, jotka vaikuttavat kuntalaisten hyvinvointiin. Vaihtoehtojen arviointi hyvinvointinäkökohdat huomioiden on kannattavaa toimintaa. Haasteellista kunta ja palvelurakennetta uudistaessa on se miten laajan hyvinvointivastuun edellyttävä monialainen yhteistyö kunnan eri toimijoiden ja esimerkiksi sosiaali- ja terveyden huollon välillä järjestetään uusissa rakenteissa. (Suomen kuntaliitto 2008.)

Yhteistyö valtion, seurakunnan, järjestöjen ja yksityisen sektorin kanssa on välttämätöntä. Yhteiskunnassa voidaan haastaa paikalliset yritykset laajaan hyvinvointi vastuuseen. Sosiaali- ja terveydenhuollon rooli asiantuntijana, ongelmien tunnistajan ja yhteistyön käynnistäjänä on keskeinen. On tärkeää sovittaa yhteen alueen tavoitteet ja toimenpiteet hyvinvoinnin edistämisessä.

Palvelujen ohella panostetaan ennalta ehkäisyyn, varhaiseen puuttumiseen ja tukeen kaikilla tasoilla. Lasten ja nuorten ongelmien ehkäisyssä on varhaisen puuttumisen ja tuen toimintamallista ja sen kustannus vaikuttavuudesta myönteisiä kokemuksia. (Suomen kuntaliitto 2008.)

Keskeisiksi edistäviksi tekijöiksi nousevat strategiaan sitoutuneisuus, yhteistyössä työstetty strategia sekä sen käytännönläheisyys. Muita edistäviä tekijöitä ovat julkisuus, taustalla olevat valtakunnalliset ohjelmat ja työskentelyyn liittyvät koulutukset. Keskeisiä toimeenpanoa estäviä tai vaarantavia tekijöitä ovat sitoutumattomuus, resurssien vähyys, epätietoisuus toteutuksessa sekä lähitulevaisuuden kuntarakennemuutokset. Estäviä tekijöitä ovat myös riittämätön koulutus ja mahdollinen eri palvelujen tarvitsijoiden vastakkainasettelu. Teppola toivoo, että tutkimuksen tuloksia voidaan hyödyntää kuntatasolla hyvinvointistrategian laadinnassa ja toimeenpanon suunnittelussa. (Teppola 2007.)

4 PETÄJÄVEDEN KUNTA JA SEN STRATEGIAN VALTATIET

4.1 Kunnan ja sen strategian esittely

Petäjävesi on Jyväskylän kaupunkiseudun kunta, jonka asukasluku kasvaa 1-3% vuosivauhtia. Koko 2000-luvun kunta on toteuttanut suunnitelmallisesti omaa HCS (Highway Card Strategy) kuntastrategiaa. (Teppo Sirniö, henkilökohtainen tiedonanto 26.10.2009)

Pohdittu strategia tarkoittaa harkittua tulevaisuutta, jossa on asetettu tavoitteita toiminnanpainopisteiksi ja tuloksia mitataan, seurataan ja niistä raportoidaan strategian toimijoille. Strategia elää näin työväliseinä kunnan eri toimijoilla. (Petäjäveden kunnan hallitusohjelma 2009 - 2012)

Valtuuston tavoitteista on rakennettu hallitusohjelma, joka linjaa kunnanhallituksen työskentelyä ja kertoo hallituksen painopistealueet tavoitteiden saavuttamiseksi. Jokainen kunnan toimiala on laatinut strategiakortit, joissa kerrotaan konkreettiset toimenpiteet. Strategia sisältää valtuuston asettamat isot tavoitteet ja niiden menestystekijät. Yksi kunnan neljästä menestystekijästä on kuntapalvelut. (Teppo Sirniö, henkilökohtainen tiedonanto 26.10.2009)

Kunnan perustehtävä on kuntalaisten hyvinvointipalveluista huolehtiminen, joten palvelutuotannossa onnistuminen on perusasia josta tulee selvitä kunniakkaasti. Kunnan tavoitteena on toimia kaupunkiseudulla kilpailukykyisesti. Sen vuoksi maanhankinta, kaavoitus, ja maaseutumainen asuminen ovatkin kunnan toinen merkittävä menestystekijä. Muuttoliike tuo kuntaan kaiken aikaa nuoria perheitä ja lapsia. Kunta on vastannut tähän haasteeseen peruskorjaamalla ja laajentamalla koulukiinteistöjä, lisäämällä päivähoitokapasiteettia, rakentamalla

tekonurmikentän ja panostamalla sisä- ja ulkoliikuntapaikkoihin merkittävästi. Sen lisäksi sosiaalitoimen ja koulutoimen nuorten kasvatusta tukevaa henkilökuntaa on lisätty. Nuorten osuus kuntalaisissa kasvaa ja kunta on virkeä. (Teppo Sirniö, henkilökohtainen tiedonanto 26.10.2009)

4.2 Highway Card Strategy

Strategia on pitkántähtäimen päämäärien ja tavoitteiden määrittelyä, toimintatapojen valintaa sekä voimavarojen jakoa tavoitteiden saavuttamiseksi.

Kunnissa samoin kuin yrityksissä toimitaan suunnitelman eli strategian perusteella. Selkeän, määrätietoisen suunnitelman olemassaolo on avain myös hyvinvointi palvelujen markkinoiden kehittymiselle. Strategiaa voidaan havainnollistaa tuloskortin avulla. (Hokkanen & Sirniö 44 – 46.)

4.3 Strategiakortti

Kortissa kerrotaan kunkin alueen strategiset periaatteet, jotka on johdettu isoista strategisista tavoitteista, toteutetaan kunnassa. Käytäntö on osoittanut, että kirjatut käytännön toimenpiteet ohjaavat toimintaa haluttuun suuntaan. Strategiakorteilla voidaan rakentaa johtamisen ja konkreettisten toimenpiteiden työkalut kaikille toiminnan tasoille. Tekemäämme strategiakorttiin tulee kuvaus koko kunnan strategian vaikutuksesta toimialalle. Toimialan missio sekä visio, strategiset päämäärät ja kriittiset menestystekijät määritellään kortissa. Toimialan talousarvion vuoden toiminta konkreettisesti, toimialan talousosa, palvelutuotteet ja niiden hintakehitys ja mittarit vertailutietoineen ovat myös osa kortin sisältämää informaatiota. Strategiakortteja voidaan rakentaa myös laajalla yhteistyöllä eri toimijoiden kanssa. (Hokkanen & Sirniö 84 - 87.)

5 PETÄJÄVEDEN KUNNAN LASTEN JA NUORTEN HYVINVOINTI OHJELMA

5.1 Ohjelman taustaa

Lasten ja nuorten hyvinvointiohjelmaa on tehty osana oppilas ja opiskelijahuollon palvelurakenteen kehittämisen hanketta (Opetusministeriö, 2009). Idea opinnäytetyön tekemiseen syntyi koulutuslautakunnan kokouksen jälkeen syksyllä 2008. Kokouksessa keskusteltiin laajemmin Petäjaveden lasten ja nuorten tilanteesta ja todettiin palveluiden ja toimijoiden työnkuvien vaativan päivitystä sekä kehittämistarpeiden pohtimista laajalla näkökulmalla. Hyvinvointiohjelman rakentaminen on edennyt prosessin tavoin. (Liite 1)

Strategiatyöhön liittyen teemme aiheesta opinnäytetyön. Käytännön työkaluksi toteutamme lasten ja nuorten hyvinvoinnin strategiakortin Petäjaveden kuntaan. Prosessin aikana olemme osa suunnitteluryhmää, joka selvittää arvonsa, tavoitteensa ja toimenpiteensä lasten ja nuorten hyvinvoinnin tukemiseksi.

Petäjaveden kunnan lasten ja nuorten hyvinvointiohjelman on valmistellut lasten ja nuorten hyvinvointihankkeen resurssoima suunnitteluryhmä. Se koostuu kunnan moniammatillisista asiantuntijoista. Toimijat ovat laajasti eri toimialoilta, sosiaali-, sivistys-, terveys-, kulttuuri ja nuorisotoimi sekä seurakunta ja järjestöt. (Liite 2)

Lasten- ja nuorten hyvinvointiin on paneuduttu Petäjävedellä laajasti moni ammatillisella asiantuntevalla yhteistyöllä. Opinnäytetyöntekijöiden ja myös suunnitteluryhmän yksi tavoite on ollut luoda malli, jota voitaisiin käyttää pienissä kunnissa laajemmaltikin.

Ohjelman sisältöä ja tavoitteita on linjattu kansallisten hyvinvoinnin, opetuksen ja terveyden edistämisen toimintaohjelmien (Terveys 2015, Hyvinvointi 2015, Opetusministeriön strategia 2015.) ja laatusuosituksen sekä lainsäädännön (nuorisolaki, sosiaalihuoltolaki, lastensuojelulaki, perusopetuslaki) mukaisesti. Huomioiden kunnan oman strategian (Petäjävesi 2015.) Terveys 2015- kansanterveystyöohjelmassa esitetään, että eri tahojen yhteistyötä on tarpeen kehittää perheiden tukemiseksi ja lasten hyvinvoinnin parantamiseksi. Terveys 2015 on yhteistyöohjelma ja se on tarkoitettu terveydenhuollon lisäksi myös muille hallinnon aloille. Ihmisten hyvinvointi liittyy kaikkien sektoreiden toimintaan. Jokapäiväisen elämän kulku ja toimintakentät ovat ohjelmassa avainasemassa. (STM 2001.) Laatusuosituksen tarkoituksena on kehittää ja ohjata kuntien toimintoja ja palveluja niin että ne toimisivat samoin perustein kaikkialla maassa. (STM 2006.)

Hyvinvointi 2015 ohjelma keskittyy sosiaalialan pitkäaikavälin kehittämiseen. Ohjelmassa kiinnitetään huomiota lasten ja perheiden ongelmiin. Lainsäädännön näkökulmasta korostuu vuonna 2006 voimaan tullut nuorisolaki joka tuo vahvasti esiin lasten ja nuorten kuulemiseen liittyvät kysymykset. (STM 2007.)

5.2 Petäjävesi 2015 kuntastrategia osana lasten ja nuorten hyvinvointiohjelmaa

Kunnan tai useamman kunnan yhdessä on laadittava lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi, sekä lastensuojelun järjestämiseksi ja kehittämiseksi kunnan tai kuntien toimintaa koskeva suunnitelma. Suunnitelma on uusi lakisääteinen väline ohjata, johtaa ja kehittää lasten ja nuorten hyvinvointityötä kunnassa. Se on jatkossa osa kunnan vakiintunutta toiminnan suunnittelua. Suunnitelma koskee koko kuntaa ja sen eri toimialoja. Yhdyskuntasuunnittelulla vaikutetaan mm. lasten kasvuympäristön turvallisuuteen. Liikunta-, nuoriso, ja erilainen kulttuuri- ja vapaa-ajan toiminta ovat osa lasten ja nuorten kasvua ja kehitystä sekä osallistumista yhteisöissä. Varhaiskasvatus ja koulu muodostavat perheiden ja kodin ohella keskeisen huolenpidon, kasvun ja oppimisen yhteisön.

Sosiaali- ja terveydenhuollon sekä muut erilaiset palvelut tukevat lapsen, nuoren ja perheen arkielämää. (Teppo Sirniö, henkilökohtainen tiedonanto 26.10.2009)

5.3 Ohjelman tavoitteet ja toteutus

Petäjävesi on ihmisen kokoinen kunta- myös lapsen.

Visiolla halutaan kertoa, että yhdessä luomalla lapsille ja nuorille hyvinvointia ja turvallinen kasvuympäristö kehitetään Petäjaveden kuntaa. Vision toteutuminen edellyttää kansalaisaktiivisuuden lisääntymistä, tukitoimien oikeaa kohdentumista, panostusta palveluihin, toimintatapoihin, tiedotukseen sekä turvalliseen toiminta ympäristöön.

Lasten ja nuorten ja heidän perheidensä hyvinvoinnista huolehtiaksemme heidän elämäntilanteitaan on tarkasteltava kokonaisuuksina. Tehokas tuki edellyttää tietoa ja osaamista sekä rakenteiden muutosta ja aktiivisempien toimintatapojen käyttöönottoa. Ehkäisevällä työllä tuetaan siirtymävaiheita ja kunkin elämänvaiheen onnistumista (STM 2006.)

Lapsista suurin osa selviytyy nuoruuden kautta aikuisuuteen ilman vakavia vaikeuksia. Yksilön ja yhteiskunnan kehityksen näkökulmasta pahoinvointioireiden lisääntyminen on kuitenkin vakava uhka. Syrjäytymisen ehkäisy tarvitsee varhaista puuttumista ongelmiin ja vaihtoehtojen löytämistä myönteisen kehityksen tukemiseksi. Meidän on tarkastettava arvoja ja asenteita, luotava riittävät toiminta resurssit ja yhdessä tekemisen meininki. (STM 2006.)

Lasten ja nuorten hyvinvointiohjelmasta pyritään tekemään mahdollisimman konkreettinen ja käytännönläheinen työkalu. Sen tavoitteena on edistää lasten, nuorten ja heidän perheidensä hyvinvointia sekä ennaltaehkäistä ongelmia. Ohjelman tavoitteena on tuoda lasten ja nuorten näkökulma kunnan eri toimialojen suunnitteluun, poliittiseen päätöksen tekoon sekä kuntalaisten elämään.

Omilta poluilta elämän valtateille on tämän hyvinvointiohjelman teema, jonka lausui suunnitteluryhmän jäsen sivistystoimenjohtaja Osmo Polas.

Suunnitteluryhmän työskentelyssä on kartoitettu toimintatavat, toimijoiden roolit, kriittiset menestystekijät ja tavoitteet. Työskentely on ollut prosessin omaista ja siinä on hyödynnetty eri tahojen osaamista. Olemme koonneet kokouksien muistioista kriittiset menestystekijät, joita ovat yhteisöllisyys, moniammatillinen yhteistyö, tiedotus sekä tiedonkulku, ongelmien varhainen tunnistaminen sekä perheiden tukeminen ja lasten sekä nuorten kuuleminen.

5.3.1 Yhteisöllisyys

Suomalaisessa yhteiskunnassa yhteisöllisyys on vähentynyt. Joten myös meillä yhteisöllisyyden tietoinen kehittäminen nousi yhdeksi menestystekijäksi. Yhteisöllisyyttä vahvistavat yhteiset tapahtumat, yhteinen tekeminen ja tavoitteet. Käytännössä yhteisöllistä toimintaa ovat esimerkiksi naapuriapu, kimppekyydit harrastuksiin ja vaikkapa alueen asukasyhdistyksen syystalkoot ympäristön kohentamiseksi.

Suunnitteluryhmässä käydyissä keskusteluissa ilmenee että, ”koko kylä kasvattaa toinen toistaan tukien ”- teema on pienellä paikkakunnalla mahdollinen toteuttaa. Se luo turvallisuutta lapsille ja nuorille sekä heidän perheilleen. Perhekahvila tai murrosikäisten vanhemmille suunnattu keskusteluryhmä antavat vertaistukea ja jakavat vanhemmuuden taakkaa. Strategiakortin toimenpiteiden mukaisesti laaja suunnitteluryhmä laatii kullekin vuodelle teeman, jonka ympärille rakennetaan toimintaa. Kaksi kertaa vuodessa järjestetään yhteistyössä eri toimijoiden kanssa isompi tapahtuma, johon kuntalaisia aktivoidaan osallistumaan näkyvästi kaikkien toimijoiden taholta. Yhteiset isot tapahtumat lisäävät yhteisöllisyyttä, koska ne tavoittavat suuren joukon kuntalaisia.

Toimintoja kehitetään kuntalaisten antaman palautteen suuntaisesti. Henkilöstö, päätöksentekijät ja eri toimijat tekevät itse arviointia työnsä vaikuttavuudesta. Yhteistyöpalavereissa kartoitetaan onnistumiset ja kehittämistarpeet.

5.3.2 Moniammatillinen yhteistyö

Päätöksen teossa ja työssä ei pidä ajatella hallintokuntarajoja, vaan on kehitettävä eri toimijoiden yhteistyötä, jolloin jokaisella tulee olla vastuu kokonaisuudesta. Voimavarat hyödynnetään tehokkaimmin, kun tehtäviin valitaan ammattitaitoiset ihmiset, jotka tarvittaessa toimivat työpareina yli rajojen. Yhteistyössä pyritään moniammatillisuuteen ja suunnitelmallisuuteen.

Perhetyö on yksi tärkeä moniammatillisen yhteistyön muoto, se auttaa ja tukee lapsiperheitä löytämään uusia näkökulmia ja toimintatapoja arjesta selviytymiseen. Perhetyö on sosiaali- ja tukityön muoto, joka kohdistuu perheeseen eikä ole kotipalvelua. Työskentely rajataan perheisiin, joissa selkeästi voidaan vaikuttaa perheen vuorovaikutussuhteisiin ja joissa muutos vanhemmuudessa perhetyön tuella on mahdollinen. Työskentely on tavoitteellista ja suunnitelmallista sekä määräraajaan rajattua. Perhetyön tehtävänä on asiakasperheen voimavarojen, osallisuuden ja toimintakyvyn tukeminen, asiakkaan tietoisuuden ja itsetunnon lisääminen sekä asiakkaan arjen hallinnan taitojen ja perusvalmiuksien lisääminen.

Perhetyö toimii ennaltaehkäisevänä lapsiperheiden palveluna, jolloin asiakkuus syntyy äitiys- ja lastenneuvolan tai päivähoidon kautta. Perhetyö voi alkaa myös lastensuojelun avoimuuden tukitoimenpiteenä, jolloin se perustuu sosiaalityöntekijän yhdessä asiakkaan kanssa tekemään sosiaalityön suunnitelmaan.

Perhetyössä toimii moniammatillinen ohjausryhmä, joka huolehtii tuen tarpeessa olevien perheiden tilanteiden mukaisesta ja oikea-aikaisesta ohjautumisesta perhetyön palvelujen piiriin.

Perhekoulu tarjoaa vertaistukea ja tietoa ylivilkkaan tai muutoin haastavan lapsen perheelle, läheisille sekä lapselle itselleen. Lapsen hyvinvointi on perhetyön keskeisin kriteeri. Lapsikeskeisen työskentelyn lähtökohta on, että muutostarpeita lähdetään selvittämään lapsen ja vanhempien kanssa yhdessä ja erikseen. Kunnissa toimivilla perhetyöntekijöillä on hyvin kirjava koulutus pohja. Perhetyöntekijöinä on kodinhoitajia, sosionomeja, lähihoitajia, terveydenhoitajia perheterapeutteja tai lastentarhanopettajia. (Sosiaaliportti i.a.)

Ihmisten yhteistoiminnassa on kyse suhteista. Suhteiden kautta syntyy verkostoja. Se on normaalia elämää ja tästä saattaa syntyä jonkinlainen harha. Verkostojen voimaa ei aina ymmärretä. Kehitys kulkee kohti seuraavaa tasoa, verkostojen verkostoitumista. Internet ja sosiaalinen media luovat puitteet ihmisten ja organisaatioiden verkostoitumiselle. Internet ja sosiaalinen media luovat verrattomat puitteet ihmisten ja organisaatioiden verkostoitumiseen. Kehitys kulkee kohti seuraavaa tasoa, verkostojen verkostoitumista.

Verkostoituminen keventää työtä, sillä verkostoissa yhteisiä asioita voidaan kehittää ja edistää paremmin kuin yksin toimien. Toisen ihmisen näkökulma antaa kattavuutta kehittelytyöhön. Verkostossa havaitaan enemmän yksityiskohtia ja liittymäkohtia ja oivalletaan kokonaisuuksia monipuolisemmin.

Verkostoituminen päivittää ammattitaitoa. Verkostoissa jaettu tieto on kaikkien saatavilla, ja usein on myös mahdollista kysyä tarkentavia kysymyksiä asiantuntijoilta. Verkostoissa vertaisoppiminen sujuu luontevasti, jolloin se myös laajentaa näkemyksiä. Toimivia suhteita ei kuitenkaan synny, jos toimijat ajattelevat vain omaa hyötyään. Verkostoituminen on aina vaihdantaa, ja omastaan on oltava valmis jakamaan. Verkostojen avulla voi löytää uusia toimintaideoita, toteuttaa erilaisia asioita kustannustehokkaasti, hankkia informaatioita, välttää päällekkäistä työtä, saada vaikuttavuutta ja selvittää haasteita tai ongelmia. (Opetushallitus, 2008)

Toimenkuvien kirjaus, yhteistyöverkostojen säännölliset tapaamiset, yhteisiin tavoitteisiin sitoutuminen ja se, että toimijat tuntevat toisensa mahdollistavat hyvän yhteistyön. Toimenkuvia tarkastetaan vuosittain ja verkostoille nimetään kokoonkutsujat ja he arvioivat itse toimintaansa ja vaikuttavuuttaan.

5.3.3 Tiedotus ja tiedonkulku

Kuntalaisilla ja toimijoilla pitää olla tarvittava tieto kunnan palvelutarjonnasta. Lasten siirtymävaiheita tukemaan järjestetään moniammatilliset nivelpalaverit esim. ala-asteelta ylä-asteelle siirryttäessä. Vuosittain laaditaan kalenteri ja toimijoiden vastuulle jää kalenterin aikatauluissa pysyminen ja kalenterin päivitys. Tiedotuslehtinen tai ilmoitus kunnan harrastustoiminnasta ja tapahtumista tehdään paikallislehden liitteeksi keväisin ja syksyisin. Tällöin lasten ja nuorten vanhemmatkin ovat tietoisia harrastustoiminnasta ja nuorille ja lapsille suunnatuista muista tapahtumista.

Tiedonkulun rooli korostuu myös moniammatillisessa verkostossa. Kaikkien kunnan toimijoiden ei tarvitse istua kaikissa palavereissa, kun osataan tiedottaa laajalti oleelliset asiat yhteistyöverkostolle ja kuntalaisille.

5.3.4 Ongelmien varhainen tunnistaminen ja perheiden tukeminen

Hyvinvoinnin tukemisen ytimenä on perhe. Ongelmien varhaisella tunnistamisella voidaan ennaltaehkäistä syrjäytymistä. Kunnassamme pyritään perhekeskeiseen ajattelutapaan. Se on esimerkiksi seurakunnan työn lähtökohta. Seurakunta järjestää esim. parisuhdekoulutusta, joka on myös perheen tukemista sekä vanhempien oman identiteetin kehittämistä.

Perheille tulee tarjota ennaltaehkäisevää ja varhaista tukea. Kunnassa täytyy huolehtia resurssien riittävydestä asukasluvun suhteen lastenneuvolassa ja kouluterveydenhuollossa. Kun tähän vielä lisätään erityislastentarhanopettajan ja

koulukuraattorin ammatillisuus kulkevat palvelut lapsen tai nuoren kasvun mukana riittävästi ja ovat riittäviä.

Kasvatuksen ammattilaisten lähtökohtana näemme, että ensisijainen vastuu kasvatuksesta on vanhemmilla ja ammattilaisten tehtävä on tukea vanhempia kasvatustyössä. Yhteistyön lähtökohtana on osapuolten välinen kunnioitus, tasa-arvo ja yhdenvertaisuus sekä luottamus, jonka perustana on rehellinen vuorovaikutus ammattilaisten ja vanhempien välillä.

Ongelmia kohdatessa on oltava tarvittavat resurssit puuttua haasteisiin varhaisessa vaiheessa. Tällöin on mahdollisuus kääntää vinoutunut kehityskulku parempaan suuntaan. Varhaiseen puuttumiseen tarvitaan eri hallinto-aloille yhteiset käytännöt ja ohjeistus. Se tulee saattaa myös vanhempien tietoon. Tärkeää on että kaikille lapsille ja nuorille on tarjolla riittävästi aikuisen läsnäoloa ja toimintaa.

5.3.4 Lasten ja nuorten kuuleminen

On tärkeää kehittää lasten ja nuorten kuulemisjärjestelmiä, joilla saadaan tietoa heidän toiveistaan ja tarpeistaan. Kehittämällä arviointi menetelmiä voimme seurata, miten kunta vastaa lasten ja nuorten tarpeisiin ja toiveisiin. Apua arjen haasteisiin on tarjottava lähestymällä asioita lasten, nuorten ja heidän perheidensä näkökulmasta. Petäjavedellä on tehty esim. kysely lapsilta heidän toiveistaan kerhotoiminnan suhteen ja nuorilta Feenixin (Petäjaveden kunnan nuorisotalo) toiminnan suhteen. Myös nuorisovaltuuston toiminta on käynnistynyt jälleen aktiivisesti. Aloittekanava.fi verkkopalvelussa nuorilla on mahdollisuus osallistua paikallista ja alueellista nuorisotyötä ja nuorisopolitiikkaa koskevien asioiden valmisteluun. Lisäksi se mahdollistaa nuorten kuulemisen heitä koskevissa asioissa.

5.4 Ohjelman seuranta ja arviointi

Lasten ja nuorten hyvinvointiohjelman toteuttaminen edellyttää, että kaikki toimijat huomioivat asetetut tavoitteet ja toimenpiteet omaa toimintasuunnitelmaa tehdessään. Kunnanvaltuustossa keskustellaan ohjelman painotuksista ja siihen sitoudutaan. Hallintokunnat valitsevat ne toiminnot ja tavoitteet, jotka ovat heille ajankohtaisimmat. Ohjelman toteutumisen varmistamiseksi on nimetty vastuuhenkilöitä, jotka huolehtivat ohjelman toimeenpanosta aikatauluineen (yhteinen vuosikello), tiedotuksesta, seurannasta ja arvioinnista.

Hyvinvointia ja terveyttä edistävän toiminnan vaikutusten arviointi on kehitystyön ja päätöksenteon perusta. Se pohjautuu koko kunnan strategiaan ja sen vaikuttavuutta arvioidaan. Vaikuttavuusmittareita on vielä hyvin vähän ja vaikuttavuutta arvioidaan usein asiakastytyväisyydellä. Kunnan koko henkilöstö voi tehdä itse arviointia työnsä vaikuttavuudesta.

6 SUUNNITTELURYHMÄN NÄKEMYS LASTEN JA NUORTEN HYVINVOINNISTA PETÄJÄVEDELLÄ

Suunnitteluryhmän näkemys Petäjaveden lasten ja nuorten hyvinvoinnista on positiivinen. Valtaosa lapsista ja nuorista voi hyvin. Perheillä on riittävästi voimavaroja kasvatustyöhön ja aikuiset ovat riittävästi läsnä lasten ja nuorten elämässä. Nivel-/siirtymävaiheet (esim. päivähoidosta kouluun tai koulusta jatko-opintoihin) lapsen elämässä sujuvat ilman suurempia haasteita ja tarjottu tuki on koettu riittäväksi. Perheiltä on tullut esille että he kaipaavat lisää tietoa eri palveluista ja kunnassa olevista harrastusmahdollisuuksista. Eri sektoreiden toimijat järjestävät monenlaista aktiviteettiä ja niihin pyritään palvelujen käyttäjiä aktivoimaan myös tämän ohjelman toimenpiteillä.

Lapsen huoltajilla ja vanhemmilla on ensisijainen vastuu lapsen hyvinvoinnista. Lapsen vanhemman ja muun huoltajan tulee turvata lapselle tasapainoinen kehitys ja hyvinvointi siten kun lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetussa laissa (361/1983) säädetään.

On kuitenkin pieni ryhmä, joka tarvitsee erityistä seurantaa, tukea ja moniammatillista apua. Kriisi voi kohdata ketä tahansa ja siihen haasteeseen pitää olla valmius vastata.

6.1 Kehittämisaalueet ja haasteet

Suunnitteluryhmässä nähdään mahdollisuus kääntää ongelmat tavoitteiksi ja pyrkiä ratkaisukeskeiseen toimintatapaan. Yhdessä tekemällä ja yhteen hiileen puhaltamalla saadaan aikaiseksi tehokkaampaa, laadukkaampaa ja vaikuttavampaa toimintaa. Tärkeää on myös tavoittaa lapset, nuoret ja heidän perheensä mahdollisimman kattavasti. Tähän pyritään yhteisien työryhmien

työskentelyssä, kaksi kertaa vuodessa paikallislehdessä ilmestyvällä toimintakalenterilla sekä toimijoiden vuosikellolla. Vuosikellossa on määritelty toimintavuoden aikataulut ja yhteinen vuoden teema.

Työntekijöiden työolojen parantaminen ja työssä jaksamisen tukeminen ovat tärkeitä ja edistävät henkilöstön pysyvyyttä. Pysyvyys on lasten- ja nuorten sekä heidän perheidensä kannalta tärkeää. Suhteiden luominen ja ylläpitäminen on pitkäjänteistä työtä. Luottamus rakentuu pysyvyydelle myös asiakassuhteissa. Työntekijöiden mahdollisuus sitoutua asiakastyöhön tukee heidän työssä jaksamista. Pitkällä aikavälillä tuo seikka näkyy positiivisena palveluntarjonnassa.

Tavoitteena nähtiin myös toimivan sijaisjärjestelmän kehittäminen, jotta jatkossa on pätevää henkilöstöä saatavilla kunnan eri toimialoille. Kunnan strategiassa painotetaan kasvuhakuisuutta ja se lisää kunnassa työvoiman saatavuutta.

6.2 Opinnäytetyön prosessin arviointi

Aiheemme on ajankohtainen ja työelämän tarpeista nouseva. Koemme aiheen myös mielenkiintoisena ja mielekkäänä tehdä. Mielestämme olemme pystyneet rajaamaan opinnäytetyön tehtävät ja ne ovat myös melko selkeät. Olemme pystyneet suhteuttamaan teoreettisen viitekehyksen työn tavoitteisiin ja toteuttamistapaan. Lähteinä olemme käyttäneet mahdollisimman ajankohtaista ja monipuolista tietoa asiasta. Olemme sitoutuneita opinnäytetyö prosessiin ja kokonaisuudessaan sen tekemiseen. Työmenetelmien käyttö on ollut hallittua ja työtapoja olemme ainakin osaksi osanneet perustella. Opinnäytetyön tuloksena valmistunut strategiakortti on hyödynnettävissä tässä kyseisessä kunnassa ja jatkossa myös muissa keskisuurissa ja pienissä kunnissa. Strategiakortti konkreettisena työkaluna on luotu käytännön työn kehittämiseen ja pitkäjännitteisen strategia perusteisen työn arviointiin.

Opinnäytetyönraportista olemme pyrkineet tekemään loogisen ja kielellisesti selkeän sekä ulkoasultaan ohjeiden mukaisen. Vuorovaikutus ja yhteistyö on opinnäytetyöhön osallistuvien kesken toiminut ilman ongelmia. Työn tuloksena on syntynyt malli strategiakortista ja sen sisällöstä, mikä on räätälöity juuri Petäjäveden kuntaan ja se tullaan ottamaan käyttöön työvälineeksi vuoden 2010 alusta. (Liite 3)

7 POHDINTA

Strategian työstäminen on matka, joka on aina enemmän kuin lopullinen dokumentti. Tarvitaan riittävä ymmärrys tästä matkasta, tiestä tai polusta sekä resurssit ja osaaminen uuden toiminnan toteuttamiseen. Vain jalkautettu strategia voi toimia. Suunnitteluryhmän mietittäväksi jää, kuinka saamme tehdyt linjaukset näkymään arjen toiminnassa. Erityisesti johto ja lähiesimiehet ovat keskeisessä asemassa viitoittamaan uutta polkua. Tällöin on hyvä pitää mielessä, että ihmiset sitoutuvat vain sellaisiin hankkeisiin joiden onnistumiseen he uskovat. Siksi on tärkeää, että polku on tehty niin houkuttelevaksi kulkea, että ihmiset sille lähtevät. Ohjelman pitää olla selkeä ja ymmärrettävä. Sen tehtävänä on vahvistaa yhteenkuuluvuuden tunnetta, kantaa eteenpäin, antaa virtaa ja iloa työn tekemiseen. Tekemistä ohjelman jalkauttamisessa riittää varmasti vuosiksi eteenpäin.

Tavoite saavutettiin, ohjelma on valmis, strategiakortti on tehty ja se otetaan käyttöön vuoden 2010 alusta. Tärkeää oli että eritoimijat istuivat saman pöydän ääreen. Väylät yhteiselle keskustelulle on avattu, jatkossa on tärkeää yhteistyön näkyminen arjen toiminnassa. Yhteisiin tavoitteisiin, teemoihin ja toimintatapoihin sitoutuminen ja niiden jatkuva kehittäminen ja arviointi tukee lasten ja nuorten hyvinvointia kunnassamme.

Hankkeen myötä syntyi keskustelu foorumi perhekahvilan tapaan murrosikäisten vanhemmille, tiedotus toiminnoista paikallislehdessä kaksi kertaa vuodessa, yhteinen vuosikello ja tema seuraavalle toimintakaudelle. Yhteistyö tiivistyi ja lasten ja nuorten hyvinvointi nousi esille eri tahoilla esim. vanhempainilloissa, paikallislehdessä, päätöksenteossa sekä monessa muussa yhteydessä.

Kuntalaki velvoittaa tänä päivänä kuntia tekemään suunnitelman lastensuojelun kehittämisestä ja järjestämisestä. Sen keskeinen tema on lasten ja nuorten

hyvinvoinnin edistäminen. Suunnitelmat hyväksytään kunkin kunnan kunnanvaltuustossa ja tarkistetaan vähintään kerran neljässä vuodessa. Suunnitelma on huomioitava talousarviota ja – suunnitelmia laadittaessa. Myös tähän tarpeeseen lasten ja nuorten hyvinvointi ohjelma osaltaan vastaa. Strategiakortti on konkreettinen työväline suunnitelmien päivittämiseen ja arviointiin.

Haastavana koimme vanhojen toiminta mallien muuttamisen ja näkökulman vaihtamisen taidon. Olemme perinteisesti totuneet sektoriajatteluun. Hankkeen aikana opimme katsomaan kokonaisvaltaisemmin lasten ja nuorten elämää. Kootessamme toimijakaaviota ja tehdessämme strategiakorttia ymmärsimme kuinka monet tekijät vaikuttavat hyvinvointiin ja elämäämme kuntalaisina. Tehtävät toimenpiteet kunnassa lasten ja nuorten hyvinvoinnin tukemiseksi eivät ole suuria, pikemminkin kyse on asenteesta. Se kuinka asennoidumme lapsiin ja nuoriin ja heidän perheidensä hyvinvointiin on avainasemassa. Kuinka me sijoitamme heidät omassa arvomaailmassamme ja millaisen viestin annamme jälkipolville.

Vaikka hyvinvoinnin mittareita on vähän. Tulosten arviointi ei kuitenkaan ole mahdotonta, eikä edes vaikeaa. Tämä edellyttää rehellistä itse arviointia ja tulosten säännöllistä läpikäymistä. Me oivalsimme kuinka tärkeää on omien toimenkuvia tarkastelu ja toimintatapojemme kriittinen arviointi. Se auttaa meitä kehittämään itseämme työtämme ja myös työyhteisöjämme.

Meillä on mahdollisuus viedä ohjelmaa kunnissamme arjen toimintoihin. Suoritamme työharjoittelumme Petäjäveden ja Toivakan kunnissa. Petäjävedellä suunnitelmaa viedään käytäntöön vaiheittain. Konkreettiset toimenpiteet on aloitettu. Kunnassa on aloittanut koulukuraattori huhtikuussa 2009, perhetyötä on kehitetty tukemaan vanhemmuutta ja kuntalaisten sekä päättäjien ajattelua on pyritty ohjaamaan perhekeskeiseksi ja hyvinvointia tukevaksi. Päätöksentekijät arvioivat päätösten vaikuttavuutta lasten, nuorten ja perheiden elämään ja palveluiden rakenteeseen. Toivakassa suunnitelman teko on alkanut ja prosessi tulee etenemään oman aikataulun mukaisesti.

LÄHTEET

- Allardt, Erik.2000. Laatuyhteiskunta! Onnistunut vai vaarallinen visio julkaisussa Gabriellsson. Laatuyhteiskunta. Tutkijoiden ja kansanedustajien seura.
- Brunila, Anne, Jokinen, Hannu, Kerola, Hannele, Mäkitalo, Raili, Putkonen, Karita C
2003. Hyvinvointipalvelujen turvaaminen. Helsinki: Edita.Prima Oy
- Hokkanen, Simo, Sirniö, Teppo.2007. Strategian valtateitä tulokseen – Tulokorteista muutosvoimaa. Jyväskylä: Siirtopaino Oy
- Lasten ja nuorten Keski-Suomi Maakunnallinen hyvinvointi 2008.
Keski-Suomen liiton julkaisusarja C
- Moisio, Pasi; Karvonen, Sakari; Simpura, Jussi; Heikkilä, Matti (toim.)
Suomalaisten hyvinvointi 2008.
- Opetusministeriö 2009. Kouluhyvinvoinnin edistäminen.
- Opetushallitus 2008. Oppimisympäristöt. Viitattu 9.9.2009.
www.edu.fi/yrittajyysvayla,
- Petäjäveden kunnanhallituksen hallitusohjema 2009-2012
HCS eli Highway Card Startegy- valtatiekorttistrategia. Petäjävesi on ihmisen kokoinen kunta.
- Sosiaaliportti, Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 25.1 10.
<http://www.sosiaaliportti.fi/fi/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/avohuolto/muuttukitoimet/perhetyo/#otsikko3>
- Sirniö, Teppo 2009, kunnanjohtaja, Petäjäveden kunta. Henkilökohtainen tiedonanto.
26.10.2009
- STM.2001. Terveys 2015- kansanterveysohjelma. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2001:4.
- STM.2006. Lapsiperheiden toimeentulo edellytysten kehittäminen.
Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2006:31.
- STM.2006.Terveiden edistämisen laatusuositus. Sosiaali- ja terveysministeriö julkaisuja 2006:19.

STM.2007: Hyvinvointi 2015 ohjelma. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja
2007:3

Suomen kuntaliitto. Viitattu 30.8.09. www.kunnat.net

Teppola, Erja.2007. Lasten ja nuorten hyvinvointistrategian toimeenpano.

Pro gradu tutkielma Oulun yliopisto LTK, hoitotieteen ja
terveyshallintotieteen laitos.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Hyvinvointi jatkaa kasvuaan – samoin
hyvinvointierot. Stakes : Helsinki 2008

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, tilasto ja indikaattoripankki SOTKANet. Viitattu
17.9.2009.<http://uusi.sotkanet.fi/portal/page/portal>

Kuvaus toiminnan toteuttamisen aikataulusta

1. VAIHE YHTEISTYÖMALLIEN KEHITTÄMINEN

tammikuu

- hankesuunnitelman tekeminen
- opinnäytetyön suunnitelman tekeminen
- OPH:n avustuksen hakeminen

helmi-maaliskuu

- hankevalmistelu koordinaattorin ja opinnäytetyön tekijöiden kesken
- ohjausryhmän nimeäminen
- suunnitteluryhmän nimeäminen

huhti- toukokuu

- ohjausryhmä asettaa toiminnan tavoitteet
  - o opinnäytetyön suunnitelman hyväksyminen (Diak)
- suunnitteluryhmä aloittaa toimintansa
  - o opinnäytetyön suunnitelman esittely
  - o nykyisten toimijoiden vastualueiden, toimenkuvien sekä yhteistyömallien selvittäminen
  - o määrittää moniammatillinen yhteistyöverkosto (SR)
  - o hyväksytään yhteiset tavoitteet. Määrittää arvot sekä toimintatavat lasten- ja nuorten palvelujen kehittämiseksi
    - > strategiakortin valmistelun aloittaminen
- eri hallintokuntien työryhmät aloittavat toimintansa

- kokoukset: ohjausryhmä 1krt/2 kk, suunnittelutyöryhmä 1krt/kk, hallintokuntien työryhmät 1krt/kk
- koko koulutoimen henkilöstön tiedotustilaisuus 15.4.
- ohjausryhmän opetushallituksen koulutukseen

kesä- heinäkuu

- laaditaan lasten- ja nuorten hyvinvoinnin strategiakortti
- kolmannen sektorin toimijoiden kartoitus jatkuu
- lasten- ja nuorten hyvinvointiohjelman kirjoitus

2. YHTEISTYÖMALLIEN VAKIINNUTTAMINEN KÄYTÄNTÖÖN

elo- syyskuu

- alustava opinnäytetyöesittely
- määritellään uusi yhteistyöverkosto ja aloitetaan oppilas- ja opiskelijahuoltotyöryhmän toiminnan kehittäminen uuden toimintamallin suunnassa
- oppilas- ja opiskelijahuoltotyön sekä sidosryhmien toiminnan kehittäminen alkaa
- hallintokuntien välinen lasten- ja nuorten hyvinvoinnin moniammatillinen yhteistyö aloittaa kehittämistoimintansa
- lasten- ja nuorten hyvinvoinnin strategiakortti lautakuntien käsittelyyn

loka- marraskuu

- kunnanhallitus hyväksyy lasten- ja nuorten hyvinvoinnin strategiakortin
- kunnanhallitus hyväksyy talousarvion sekä uuden hallinto- ja johtosäännön

- koko koulutoimen ja varhaiskasvatuksen henkilöstön tiedotus ja koulutuspäivä
- opinnäytetyön valmistuminen

joulukuu

-
- valtuusto hyväksyy talousarvion sekä uuden hallinto- ja johtosäännön sekä lasten ja nuorten hyvinvoinnin strategiakortin

3.UUDEN ORGANISAATIOMALLIN KÄYTTÖÖNOTON VALMISTELU

tammi- helmikuu -10

- Hankesuunnitelman mukainen toiminta alkaa hankesuunnittelijan ohjaamana
- työnohjaus sekä henkilöstön väliset keskustelut uudesta organisaatiomallista alkavat
- uuden toimintamallin kehittäminen
- edellisvuoden toiminnan arviointi

maalis- huhtikuu -10

- hankkeen toiminnan edistymisen arviointi ja jatkumon suunnittelu
- henkilöstön yhteisöllisyyden kehittäminen (työnohjaus)
- lautakuntien välisen yhteistyön kehittäminen ja kouluttaminen
- koko koulutoimen ja varhaiskasvatuksen henkilöstön tiedotus ja koulutusiltapäivä

touko- kesäkuu -10

- oppilas- ja opiskelijahuoltotyön toiminnan arviointi koko lukuvuoden ajalta
- toiminnan kehittäminen seuraavaa lukuvuotta varten

elo- syyskuu -10

- toiminta uudella organisaatiolla ja yhteistyömenetelmillä alkaa

Hankkeen ohjausryhmä

Polas Osmo	sivistystoimenjohtaja
Tirola Mikko /Koskenranta Jari	kunnanhallituksen edustaja
Sirniö Teppo	kunnanjohtaja
Ek Terhi	päiväkodinjohtaja sosiaalitoimen edustaja
Kovanen Anne	hankkeen edustaja

Hankkeen suunnitteluryhmä

Polas Osmo	
Holm Timo	rehtori, hankekoordinaattori
Ek Terhi	päivähoito
Nummela Heljä	ylä-aste, rehtori
Lyytinen Leena	ylihoitaja, terveydenedistäminen Palokan kuntayhtymä
Laitinen Heli	kirjastotoimi
Nislin Tapani	kulttuuri- ja vapaa-aikatoimi
Kettunen Ossi	nuorisotoimi
Pihlajamäki Ilkka	srk, lapsi- ja nuorisotyö
Nevala Kaarlo	Kirkonkylän koulu, kiusaamistyön vastaava
Junttila Sami	srk, nuorisotyö
Kortelainen Tuija	koulukuraattori
Reinikka Kaisa	sosiaalitoimi, perhetyö
Kontio Minna	sosiaalitoimi
Hakonen Markku	työkeskus
Viitanen Anita	4H
Kovanen Anne	Diak, itä opinnäytetyö
Lehtomäki Tiina	Diak, itä opinnäytetyö

LASTEN JA NUORTEN HYVINVOINNIN STRATEGIAKORTTI

VISIO	KRIITTISET MENESTYSTEKIJÄT	ASETETUT TAVOITTEET, TOIMINNAN PAINOPISTEET	TEHTÄVÄT TOIMENPITEET	ARVIOINTI, TULOSTEN MITTAUS
Turvallinen polku kasvaa ja kehittyä	Moniammatillinen yhteistyö	Yhteisten tavoitteiden luominen, lasten ja nuorten hyvinvointiohjelma Toimijat tuntevat toisensa	Toimenkuvien kirjaus/selkeyttäminen Yhteistyöverkostojen säännölliset tapaamiset, esim. alle kouluikäiset, kouluikäiset ja nuoret	Toimenkuvien tarkistus vuosittain Verkostolle nimetään kokoonkutsuja ja verkosto arvioi toimintaansa
Yhteisöllisyys kunta/kuntalaiset yhdessä, eri toimijat, eri ammattiryhmät	Yhteisöllisyys	Koko kylä kasvattaa toinen toistaan tukien Kunnan, seurakunnan, kolmannen sektorin ja yrittäjien tiivis yhteistyö	Eri toimijoiden yhteiset tapahtumat perheille Kuntalaisten aktivointi osallistumaan	Kuntalaisten antama palaute ja toiminnan kehittäminen sen mukaiseksi Päätöksenteon ja henkilöstön itsearviointi työnsä vaikuttavuudesta
2015 ihmisen kokoinen kunta, myös lapsen	Tiedotus, tiedonkulku	Kuntalaisilla ja toimijoilla on tietoa kunnan palvelutarjonnasta	Toimitavuositainen kalenteri keväällä Tiedotuslehti/filmoitus keväällä ja syksyllä Vastuuttaminen kalenterin päivityksestä	Seurataan kalenterin ajantasaisuutta
Turvallisilta poluilta elämän valtateille	Ongelmien varhainen tunnistaminen Lasten ja nuorten kuuleminen, perheiden tukeminen	Syrjäytymisen ennaltaehkäisy Yhteistyö perheiden hyvinvoinnin edistämiseksi Perhekeskeinen ajattelutapa	Huolehtiminen resurssien pysyvyydestä esim. elto, lastenneuvola ja kouluterveydenhoitaja, kuraattori Lapsille ja nuorille aikuisten läsnäoloa ja toimintaa. Perhetyöntekijä	Arvioidaan onko toiminta vakiintunut ja resurssit riittävät asukaslukuun nähden Asukastyytyväisyys, perheneuvola käyntien määrä/ajoitus

